



BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK ARTISTIZMNING AHAMIYATI

Karribayeva Lobarxon Fayzulla qizi

Urganch davlat pedagogika instituti magistranti

karriboyevalobar@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik artistizmning ahamiyati tahlil qilingan. Pedagogik artistizmning uchta asosiy komponenti (emotsional-ifodaviy, kommunikativ-teatral, ijodiy-improvizatsion) aniqlangan. Tadqiqot Urganch davlat pedagogika institutida bakalavr talabalari ishtirokida o‘tkazildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, pedagogik artistizm bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini 36% ga oshiradi va ularning pedagogik mahoratini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Kalit so‘zlar: pedagogik artistizm, kasbiy kompetentlik, bo‘lajak pedagoglar, emotsional ifodaviylik, pedagogik mahorat, bakalavr talabalar.

Аннотация. В тезисе анализируется значение педагогического артистизма в развитии профессиональной компетентности будущих педагогов. Определены три основных компонента педагогического артистизма (эмоционально-выразительный, коммуникативно-театральный, творческо-импровизационный). Исследование проведено в Ургенчском государственном педагогическом институте студентов бакалавриата. Результаты показали, что педагогический артистизм повышает профессиональную компетентность будущих педагогов на 36% и значительно улучшает их педагогическое мастерство.

Ключевые слова: педагогический артистизм, профессиональная компетентность, будущие педагоги, эмоциональная выразительность, педагогическое мастерство, студенты бакалавриата.

Abstract. The thesis analyzes the importance of pedagogical artistry in the development of professional competence of future teachers. Three main components of pedagogical artistry (emotional-expressive, communicative-theatrical, creative-improvisational) have been identified. The study was conducted at Urgench State Pedagogical Institute with the participation bachelor students. The results showed that pedagogical artistry increases the professional competence of future teachers by 36% and significantly improves their pedagogical skills.

Keywords: pedagogical artistry, professional competence, future teachers, emotional expressiveness, pedagogical skills, bachelor students.

KIRISH. Zamonaviy ta'lim tizimi pedagogik kadrlarni tayyorlashda shaxsning ko‘p qirrali rivojlanishini talab etmoqda. Bugungi kunda pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarni ilhomlantiruvchi, emotsional jihatdan ta’sirchan, ijodiy va artistik qobiliyatlarga ega mutaxassis bo‘lishi zarur. Bu esa pedagogik artistizm masalasini dolzarb pedagogik muammoga aylantiradi[1].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-oktabrdagi PF-7368-sonli Farmonida ta’kidlanganidek: “O‘qituvchi va murabbiylarning kasbiy faoliyatini yanada takomillashtirish, ularning pedagogik mahoratini oshirish, emotsional va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish ta’lim sifatining muhim omilidir”[2].

Pedagogik artistizm — bu pedagogning o'z faoliyatini emotsional, ijodiy va estetik jihatdan boyitish, pedagogik jarayonni san'at darajasiga ko'tarish qobiliyatidir.

Tadqiqotning dolzarbligi: Zamonaviy bakalavr talabalari ko'pincha pedagogik faoliyatning emotsional va ijodiy tomonlariga yetarli e'tibor bermaydilar. Ular nazariy bilimga ega bo'lsalar ham, o'quvchilarni qiziqtirish, ilhomlantirish va emotsional ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ega emaslar.

Tadqiqot maqsadi: bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik artistizmning ahamiyatini ilmiy asoslash va amaliy jihatdan tekshirish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda pedagogik artistizmning ahamiyati pedagogik kuzatuv, suhbat, so‘rovnoma, test va tajriba-sinov metodlari asosida o‘rganildi. Tadqiqot Urganch davlat pedagogika institutining pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan 120 nafar bakalavr talabalari ishtirokida olib borildi. Tadqiqot jarayonida talabalarning emotsional-ifodaviy, kommunikativ-teatral hamda ijodiy-improvizatsion qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlar tashkil etildi.

Tajriba davomida nutq texnikasi mashqlari, teatr elementlariga asoslangan amaliy topshiriqlar, pedagogik improvizatsiya, mikro-darslar, rolli o‘yinlar va master-klasslardan foydalanildi. Talabalarning pedagogik artistizm darajasi dastlabki va yakuniy diagnostika natijalari asosida tahlil qilindi. Natijalarga ko‘ra, maxsus metodik mashg‘ulotlarda ishtirok etgan talabalar orasida pedagogik artistizm ko‘rsatkichlari 36,2 foizga oshgani aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik artistizmning bo‘lajak pedagoglarning didaktik, kommunikativ, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Ayniqsa, talabalarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, auditoriya bilan ishlash mahorati, ijodiy fikrlashi va pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan yondashuvi sezilarli darajada rivojlangani kuzatildi.

TAHLIL VA NATIJA

Pedagogik artistizm tushunchasi va uning ahamiyati. Pedagogik artistizm - bu pedagogning o'z faoliyatini san'at elementlari bilan boyitish, emotsional ta'sirchanlik, ifodaviylik va ijodiy yondashuvni o'z ichiga olgan murakkab professional sifatdir.

A.S. Makarenko ta'kidlaganidek: “Men pedagogikani eng murakkab, eng dialektik fan deb hisoblayman. Bu eng murakkab san’at. Pedagogika — bu eng murakkab inson ruhini ishlov berish san'atidir”[3].

Birinchidan, artistik pedagog o'quvchilarni qiziqtiradi va ilhomlantiradi. Emotsional jihatdan boyitilgan dars o'quvchilar xotirasida uzoq saqlanadi va bilimlarni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi[4].

Ikkinchidan, artistik pedagog o'quvchilar bilan emotsional aloqa o'rnatadi. Bu esa o'zaro ishonch va hurmatga asoslangan munosabatlar yaratadi.

Uchinchidan, artistik pedagog turli vaziyatlarda moslashish, ijodiy yechimlar topish qobiliyatiga ega bo'ladi. Har bir dars - bu o'ziga xos spektakl bo'lib, unda pedagog bosh rol o'ynaydi[5].

To'rtinchidan, artistik pedagog o'quvchilarning estetik didini rivojlantiradi. Go'zal nutq, ifodali mimika, estetik tashqi ko'rinish o'quvchilarga namuna bo'ladi.

2. Pedagogik artistizmning komponentlari. Tadqiqot davomida pedagogik artistizmning uchta asosiy komponenti aniqlandi: Emotsional-ifodaviy komponent

Bu komponent pedagogning his-tuyg'ularini to'g'ri ifodalash va boshqarish qobiliyatini o'z ichiga oladi[6].

V.A. Suxomlinskiy ta'kidlaganidek: “O'qituvchining so'zi — bu uning eng kuchli quroli. Lekin bu so'z yurakdan kelib, yurakka tegishi kerak. Sovuq, emotsiyasiz so'z hech qachon bolaning qalbiga yo'l topa olmaydi”[7].

Emotsional-ifodaviy komponent quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Emotsional intellekt - o'z va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish.

a) Emotsional ifodaviylik — his-tuyg'ularni mimika, jestlar orqali ifodalash

b) Empatiya - o'quvchilarning holatini his qilish va tushunish

d) Emotsional boshqarish — his-tuyg'ularni nazorat qilish

Sh.A. Amonashvili ta'kidlaganidek: “Pedagogik ijodkorlik — bu har bir darsni yangicha qurish, har bir bolaga individual yondashuv topish, har bir vaziyatda eng to'g'ri yechimni topish san'atidir”[8].

Ijodiy-improvizatsion komponent quyidagilarni o'z ichiga oladi:

a) Ijodiy fikrlash — yangi, original g'oyalar yaratish

b) Pedagogik improvizatsiya — kutilmagan vaziyatlarda tez qaror qabul qilish

d) Moslashuvchanlik — turli vaziyatlarga tez moslashish

e) Innovatsion yondashuv — yangi usul va metodlarni qo'llash

Talabalar 10-15 daqiqalik mikro-darslar o'tkazadilar va o'z artistik qobiliyatlarini namoyish etadilar. Darsdan keyin video tahlil qilinadi va takomillashtirish yo'llari muhokama qilinadi[9]. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, pedagogik artistizm pedagogning kasbiy kompetentligining barcha komponentlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi[10]:

Didaktik kompetentlik: Artistik pedagog darslarni qiziqarli va samarali tashkil etadi[11].

Kommunikativ kompetentlik: Artistik pedagog o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatadi[12].

Shaxsiy kompetentlik: Artistik pedagog o'z-o'ziga ishonadi va ijobiy obraz yaratadi[13].

Ijtimoiy kompetentlik: Artistik pedagog jamoa bilan yaxshi munosabatda bo'ladi. Shuningdek, pedagogik artistizm talabalarning o'z-o'ziga ishonchini oshiradi, ijtimoiy faolligini kuchaytiradi va professional motivatsiyasini yuqori darajada saqlaydi[14,15].

XULOSA

Pedagogik artistizm bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U emotsional-ifodaviy, kommunikativ-teatral hamda ijodiy-improvizatsion komponentlardan tashkil topib, pedagogning ta'lim jarayonidagi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Pedagogik artistizm orqali o'qituvchi darslarni yanada qiziqarli va mazmunli tashkil etishi, o'quvchilar bilan kuchli emotsional aloqa o'rnatishi hamda turli pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan yondashuvni amalga oshirishi mumkin. Shu bilan birga, u estetik did va ijodiy tafakkurning rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bakalavr talabalarida pedagogik artistizمنى rivojlantirish maqsadida nutq texnikasi mashqlari, teatr elementlariga asoslangan amaliy mashg'ulotlar, pedagogik improvizatsiya, mikro-darslar va master-klasslar kabi zamonaviy usullardan foydalaniladi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari maxsus mashg'ulotlar talabalarning artistik qobiliyatlarini 36,2 foizga oshirganini ko'rsatdi. Shuningdek, pedagogik artistizm pedagogning didaktik, kommunikativ, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarining rivojlanishiga ham samarali ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, pedagogik artistizm zamonaviy pedagogning zaruriy professional sifati sifatida e'tirof etilib, uni rivojlantirish pedagogik ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

[1] Sh. M. Mirziyoyev, "O'qituvchi va murabbiylarning kasbiy faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida," PF-7368-son Farmon, Oct. 11, 2022. [Online]. Available: <https://lex.uz>.

[2] A. S. Makarenko, *Pedagogicheskaya poema*. Moscow, Russia: Pedagogika, 1981.

[3] K. S. Stanislavskiy, *Aktyorning o'zini-o'zi tayyorlashi*. Moscow, Russia: Iskustvo, 1985.

[4] Sh. A. Amonashvili, *Shkola jizni*. Moscow, Russia: Izdatelskiy Dom Shalvy Amonashvili, 2002.

[5] L. Karribayeva, “Bo‘lajak pedagoglarni intellektual rivojlantirishda pedagogik artistizmdan foydalanish texnologiyalari pedagogik muammo sifatida,” *Maktabgacha va Maktab Ta’limi Jurnali*, 2025.

[6] G. Q. Ma’murovna, “Bo‘lajak pedagoglarning psixologik xususiyatlari,” *Dunyoda Ta’lim, Fan va Innovatsiya G‘oyalari*, vol. 82, no. 4, pp. 226–232, 2025.

[7] O. Ochilova, “Bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish,” *Uzbek Social Sciences Journal*, vol. 1, no. 02, 2025.

[8] Q. Jasur, “Akmeologik yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish metodikasi,” *PEDAGOGS International Research Journal*, vol. 98, no. 1, pp. 121–124, 2026.

[9] B. Shermuhammadov and D. Namozova, “Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kreativ kompetentligini takomillashtirish modellari,” *Farg‘ona Davlat Universiteti Ilmiy Jurnali*, no. 1, pp. 2–2, 2023.

[10] M. A. G‘iyosova and I. D. Sh, “Bo‘lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantirishning mazmuni,” *Olim*, vol. 3, no. 16, pp. 181–185, 2025.

[11] V. A. Suxomlinskiy, *Pavlish maktabi*. Moscow, Russia: Prosveshcheniye, 1979.

[12] J. Dewey, *Democracy and Education*. New York, NY, USA: Macmillan, 1916.

[13] P. Freire, *Pedagogy of the Oppressed*. New York, NY, USA: Continuum, 1970.

[14] L. S. Vygotsky, *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA, USA: Harvard University Press, 1978.

[15] A. Maslow, *Motivation and Personality*. New York, NY, USA: Harper & Row, 1954.